

אמר ליה רבי ינאי פתח של חרטה לנדרו: אילו הוה ידעת כי בעקבות נדרך, שמראה אתה את עצמך כצדיק, דפתחין פינקסך, שפותחים בשמים את הפנקס בו רשומים כל מעשיך, וממשמשיך בעובדך האם צדיק אתה או לאו — מי נדרת?

אמר ליה: לא!

ושרייה רבי ינאי בפתח זה.

אמר רבי אבא: מאי קראה? — דכתיב [משלי כ] "ואחר נדרים — לבקר".

שמאחר ונודר, מבקרים את מעשיו, לראות אם הוא אכן בדרגה זו.

ואומרת הגמרא: ואף על גב דפתח רבי ינאי ליה בפתח של חרטה כזה, אנן — לא פתחין ליה בהא.

כי אין אנו סומכים על דבריו שהוא מתחרט מעיקרא, אלא יתכן והוא אומר כך לחכם משום שאינו יכול להתחצף בפניו ולומר לחכם שאינו מפחד שיבקר מעשיו, אבל למעשה הוא לא מתחרט.⁽¹⁾

וכמו כן לא פתחין בהדא אחרנייתא, בפתח לחרטה אחר, כמו דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי פתח ליה רבן גמליאל להחזיק סבא להשאל לפניו על נדרו?

כתיב [משלי יב] "יש בוטה כמדקרות חרב. ולשון חכמים — מרפא".

ושרייה רבי אסי על סמך חרטתו בלי שיצטרך פתח של טעות [ואין זה רב אסי, הסובר לעיל שאין פותחין בחרטה].

ההוא דאתא לקמיה דרבי אלעזר, אמר ליה: בעית נדרו?

אמר ליה: אילו לא היו מרגזין לי בשעה שנדרתי — לא בעינן כלום לנדרו.

אמר ליה: תהא כבעית, כרצונך להתירו, והנדר מותר.

ההיא איתתא דאדרתה לברתה, שהדירה את בתה הנאה ממנה.

אתאי לקמיה דרבי יוחנן להשאל על נדרה.

פתח לה רבי יוחנן פתח לנדרה ואמר לה:

אילו הוה ידעת בשעת נדרך, דאמרן מגירתך, שמחמת נדרך ירננו שכנותיך עלה דברת, על בתך:

כב-א "אילו לא חמאת בה אימה, אילולי לא ראתה בה אמה מילין דעזיבה, דברים מגונים, שבסיבתך היא הדירה אותה, בכדי, לא אדרתה" — מי אדרתה, האם גם אז היית מדירה אותה?

אמרה ליה: לא!

ושרייה, והתירה רבי יוחנן בפתח הזה.

בר ברתיא בן בתו דרבי ינאי סבא, אתא לקמיה דרבי ינאי סבא להשאל על נדרו.

לפייסו עד שנחשיב זאת כפתח.

1. כך מבאר הרא"ש.

על סיבה גרידא כמו פתח, כי הסיבה גרידא לא התרחשה, שהרי בפועל לא באו עשרה בני אדם

כל הבוטה, מבטא נדר, ראוי לדוקרו בחרב, אלא, שלשון חכמים המתירים את נדרו הוא מרפא לו.

וכיון ששמע הסבא דברים אלו, אמר שהוא מתחרט מנדרו, והתיר לו רבן גמליאל. ואנחנו לא פותחים לו בכך, כי חוששים אנו שאינו אומר את האמת, ואינו מתחרט, אלא אינו מעיז לומר שהוא נשאר בנדרו אחרי איום שכזה.

וכמו כן **לא פתחינן בהרא אחרנייתא**, שאם מאיימים על הנודר את האמור בברייתא להלן, והוא מתחרט בפנינו, אין אנו סומכים על חרטתו שהיא אמיתית —

דתניא, רבי נתן אומר: הנודר נדר, הרי הוא כאילו בנה במה, בזמן איסור הבמות, שאמנם כוונתו להקריב קרבן, אך בפועל הוא עושה דבר שהקב"ה אינו רוצה אותו.

והמקיימו לנדר, ואינו נשאל עליו, אלא מקיים את נדרו, הרי הוא עושה דבר יותר חמור, **כאילו מקריב עליו קרבן חוץ למקדש**, שחייב על כך משום שחוטי חוץ.

והיינו, שלא עשה זה מצוה אלא עבירה, ובדומה לו המשלים ומקיים את נדרו, עובר על רצון ה', שרוצה שישאל על נדרו ולא יקיימו! (2)

ואנחנו, בדברי הרישא של הברייתא, **פתחינן**, ומודיעים לו שכל הנודר כאילו בנה במה, ואם יתחרט בשומעו זאת, חרטתו היא חרטה נכונה, ואפשר להתיר לו, כיון שאין

הדברים האלו מאד חמורים, והרי הוא דובר אמת בחרטתו.

אבל בדברי הסיפא של הברייתא, שהמקיימו כאילו הקריב קרבן בחוץ, נחלקו אביי ורבא —

אביי אמר: פתחינן לו גם באיום שכזה, ואם הוא מתחרט אפשר לסמוך על חרטתו.

רבא אמר: לא פתחינן, שמא מחומרת הדברים הוא יגיד שהוא מתחרט, למרות שאליבא דאמת הוא אינו מתחרט.

רב כהנא מתני לה להא שמעתא בהדין לישנא, כמו ששינינו עתה.

ואילו **רב טביומי מתני למחלוקת אביי ורבא, הכי:**

בסיפא, שהמקיימו כאילו הקריב בחוץ — **לא פתחינן** לכולי עלמא, מפני חומרת הדברים.

ברישא, שהנודר הוא כמקיים במה —

אביי אמר: פתחינן.

רבא אמר: לא פתחינן.

והלכתא: לא פתחינן לא ברישא ולא בסיפא.

ולא פתחינן בהא נמי דשמואל —

שרצוי הוא לאסור על עצמו איסורים, כמו שאסר הבורא את האדם בכמה איסורים, ובדומה לו

2. הר"ן מבאר את הדימוי של הנודר למי שבונה במה בשעת איסור הבמות, בכך שהנודר חושב

דאמר שמואל: אף על פי שמקיימו לנדר, הרי הוא נקרא רשע.

אמר רבי אבהו: מאי קרא? [דברים כג] "וכי תחדל לנדור, לא יהיה בך חטא".

ויליף לכך שנקרא רשע בגזרה שוה "חדלה חדלה".

כתיב הכא: "כי תחדל לנדור".

וכתיב התם: [איוב ג] "שם רשעים חדלו רוגז".

אמר רב יוסף, אף אנן נמי תנינא: כנדרים כשרים — לא אמר כלום, כנדרים רשעים — נדר בנזיר ובקרובן ובשבועה.

ומכאן שהנודר נקרא רשע.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל הכועס, כל מויני פורעניות גיהנם שולטין בו.

שנאמר [קהלת יא]: "והסר כעס מלבך, והעבר רעה מבשרך".

ואין רעה אלא גיהנם, שנאמר [משלי טז]: "כל פעל ה' — למענהו, וגם רשע — ליום רעה".

ולא עור, אלא שהתחטויות שולטות בו, שנאמר [דברים כח]: "ונתן ה' לך שם לב רגז, וכליון עינים, ודאבון נפש".

איזהו דבר שמכלה את העינים ומדאיב את הנפש?

הוי אומר, אלו התחטויות.

עולא, במיסקיה בשעת עלייתו לארעא דישראל, איתלוז ליה תריין בני חוזאי בהדיה.

קם חד, שחטיה לחבריה.

אמר ליה, שאל הרוצח לעולא: יאות עבדי, האם עשיתי דבר נאות בשחיתתו?

וחשש עולא מפני הרוצח וענה לו בשקר:

אמר ליה עולא: אין, אכן עשית דבר נאות. ולא עוד, אלא המשך את שחיתתך, ופרע ופתח ליה את בית השחיטה לגמרי, כדי שימהר למות!

כי אתא לקמיה עולא דרבי יוחנן, אמר ליה, שאל עולא את רבי יוחנן: האם עשיתי כראוי בדברי כך אל הרוצח? דלמא, חס ושלום, אחזיקי החזקתי בדבורי את ידי עוברי עבירה?

אמר ליה רבי יוחנן: שפיר עשית, כי אתה, את נפשך הצלת!

קא תמה רבי יוחנן האיך אירע מעשה מחריד שכזה, שיתרגז בן חוזאי אחד על חברו, עד שיקום וישחטנו בארץ ישראל?

מכדי, הרי כתיב "ונתן ה' לך שם לב רגז"

דייך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים.

ודמיון נוסף ביניהם, לפי שהנודר מתפיס את

נדרו בקרבן!

הבונה במה, חושב הוא כי כמו שרצה הכורא להקריב קרבנות בפנים, כך רצוי הוא להקריב קרבן בכל מקום.

ושניהם טועים, וכמו שאמר הירושלמי: לא

— כבבל כתיב ולא בארץ ישראל!

אמר ליה עולא: ההוא שעתא ששחט זה את חברו —

כב-ב לא עברינן ירדנא, לא עברנו עדיין את נהר הירדן לארץ ישראל, והיה זה בחוצה לארץ.

אמר רבה בר רב הונא: כל הכועס — אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו.

שנאמר [תהלים י]: "רשע כגובה אפו, כל ידרוש, אין אלהים כל מזמרתיו!"

רבי ירמיה מדיפתי אמר: משכח תלמודו, ומוסיף טיפשות.

שנאמר [קהלת ז]: "כי כעס בחיק כסילים ינוח"

וכתיב [משלי יג]: "וכסיל, יפרוש אולת".

רב נחמן בר יצחק אמר: בידוע שעונותיו מרובין מזכויותיו.

שנאמר [משלי כט]: "ובעל חימה — רב פשע".

אמר רב אדא ברבי חנינא: אלמלא, אילו לא, הטאו ישראל — לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, לפי שספר יהושע, ערכה של ארץ ישראל הוא. ולא היו צריכים ליותר מזה.

מאי טעמא?

דכתיב [קהלת א]: "כי ברוב חכמה — רב כעס".

אמר רב אסי: אין החכמים נזקקין להתיר נדר ושבועה שהזכיר בהם הנשבע או הנודר

"אלהי ישראל", כיון שהתחצף להזכיר את שמו של אלהי ישראל בנדרו או בשבועתו.

חזין מ"קונם אשתי נהנית לי משום שננכה את כיסי ושהכתה את בני", ונודע שלא ננכה ושלא הכתו, שנזקקים להתיר לו גם אם הזכיר בנדרו את "אלהי ישראל", לפי שבטעות נדר או נשבע.

החיא אשה דאתאי לקמיה דרב אסי להתיר את נדרה.

אמר לה: במאי נדרת [נשבעת]?

אמרה לו: באלהי ישראל.

אמר לה: אי נדרת ב"מוהי", שהיא כינוי בעלמא לשבועה, מזדקיקנא לך להתיר את השבועה.

אבל השתא דלא נדרת ב"מוהי", אלא נשבעת באלהי ישראל — לא מזדקיקנא לך.

רב כהנא איקלע לבי רב יוסף.

אמר ליה רב יוסף לרב כהנא: לטעום מר מידי!

אמר ליה רב כהנא: לא אטעום!

מרי כולא [ובשם רבון העולם, אדון הכל] נשבע אני שלא טעימנא ליה!

אמר ליה רב יוסף לרב כהנא: לא יהי מדבריך!

אלא, נשבע אני במרי כולא — שלא טעימת ליה.

והניחה עתה הגמרא, שהשביע רב יוסף את רב כהנא שלא יאכל רב כהנא ממנו.